

MACIEJ PERKOWSKI, ARTUR KOSICKI,
SEBASTIAN CHRZANOWSKI, JOANNA SAROSIEK

Regiony wobec ONZ i Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030 Perspektywa krajowa

Regions in Relation to the United Nations and the Sustainable Development Goals of the 2030 Agenda: A National Perspective

Looking for ways to improve itself comprehensively, the United Nations is opening up to the regions and experiencing particular responsiveness in this regard. An excellent example of this is the implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs) of the 2030 Agenda. The authors believe that it is worth taking advantage of this in the process of progressive internationalization of Polish regions and diversification of foreign support for their development, and to this end, to publicize it adequately. An important step in this regard is, in the authors' opinion, another publication in a periodic of considerations and research results on the approach of Polish regions to Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals (SDGs), with an outline of the system for their implementation. Against this background, in this paper, we formulate scientific postulates and recommendations for the use of national and international practice.

MACIEJ PERKOWSKI profesor nauk prawnych, Uniwersytet w Białymstoku
ORCID – 0000-0002-3909-3967 / e-mail: maper@post.pl

ARTUR KOSICKI doktor nauk prawnych, Uniwersytet w Białymstoku
ORCID – 0000-0003-2363-7015 / e-mail: dpi@arturkosicki.com.pl

SEBASTIAN CHRZANOWSKI magister prawa, Uniwersytet w Białymstoku
ORCID – 0000-0002-8754-1066 / e-mail: sebachrz@gmail.com

JOANNA SAROSIEK magister prawa, Uniwersytet w Białymstoku
ORCID – 09-0009-1867-500X / e-mail: joanna.sarosiek@wrotapodlasia.pl

SŁOWA KLUCZOWE: Agenda 2030, Cele Zrównoważonego Rozwoju, reforma ONZ, samorząd terytorialny, region, umiędzynarodowienie

KEYWORDS: 2030 Agenda, Sustainable Development Goals, 6UNO, local government, region, internationalization

Przedpolem niniejszego artykułu była publikacja autorów poświęcona regionalnej perspektywie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs)^[1]. Poza omówieniem w niej Agendy 2030 i SDGs zwrócono również uwagę na udział polskich regionów w realizacji SDGs. W ramach przygotowywanych dokumentów strategicznych województw zyskują one możliwość oficjalnego uwzględniania w ich treści zakładanych SDGs. Ministerstwo Rozwoju i Technologii (MRiIT) w ramach działań związanych z udziałem w przeglądzie realizacji Agendy 2030, Voluntary National Reviews 2023 (VNR), zwróciło się z prośbą do polskich regionów o przedstawienie ich perspektywy dotyczącej realizacji SDGs. Odniósłszy się z perspektywy regionalnej w kontekście województwa podlaskiego, dostrzeżliśmy naturalną potrzebę ustalenia podejścia pozostałych regionów do ww. badania, a także skonfrontowania ich z optyką rządową.

1 | Ku naprawie ONZ?

W przestrzeni publicznej od wielu lat przedmiotem dyskusji jest potrzeba odnowy i reformy funkcjonowania Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). Agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz fakt, że Rosja jest stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, tylko spotęgowały dyskusję nad koniecznością wprowadzenia zmian w funkcjonowaniu powołanej w 1945 roku organizacji. Już we wrześniu 2014 roku, po aneksji Krymu przez Rosję, ówczesny polski prezydent Bronisław Komorowski wskazywał na to, że Organizacja Narodów Zjednoczonych może okazać się bezradna w obliczu ewentualnego konfliktu militarnego w sytuacji, gdy agresorem jest jedno z państw dysponujących w Radzie Bezpieczeństwa prawem

¹ Maciej Perkowski, Artur Kosicki, Sebastian Chrzanowski, „Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030. Perspektywa regionalna” *Prawo i Więź*, 2023, nr 1 (44): 32–48.

weta^[2]. Dziś, gdy konflikt na wschodzie przybrał formę nieustannych, bezwzględnych ataków, również na ludność cywilną, słowa byłego Prezydenta RP należałoby uznać za kolejny poważny argument w dyskusji o reformie ONZ. Obecnie na konieczność zmian w najważniejszej dziś organizacji międzynarodowej wskazują m.in. polscy politycy^[3], zagraniczni liderzy, w tym prezydent Ukrainy, który podkreślił to jeszcze przed rosyjską agresją na swój kraj^[4]. Konieczność wprowadzenia zmian w strukturze sygnalizował tu nawet Watykan^[5], którego przedstawiciele artykułowali potrzebę daleko idących zmian również w samej Radzie Bezpieczeństwa^[6]. Co prawda, podjęto szereg działań zmierzających m. in. do automatycznego zwołania posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych w przypadku weta jednego ze stałych członków Rady Bezpieczeństwa^[7], jednak należy zwrócić uwagę na fakt, iż organizacja powołana do życia blisko 80 lat temu wymaga reform systemowych, które pozwolą jej na skuteczniejsze i sprawniejsze działania zmierzające do realizacji celów, do których została powołana (ONZ).

Globalne kryzysy, które stają się wyzwaniem zarówno dla poszczególnych państw, jak i dla całego świata, a także pojawiające się nowe spory i konflikty dają podstawy do tego, aby podejmować dyskusję o nowych wyzwaniach rozwojowych, a także rewizji samej polityki rozwojowej

² *Prezydent: Polska konsekwentnie za reformą ONZ*, www.prezydent.pl, 23 września 2014. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-polska-konsekwentnie-za-reforma-onz,16586>. [dostęp: 16.05.2023].

³ Ryszard Czarnecki, „Reforma (i rozszerzenie?) ONZ? Czas na dyskusję!” *Wprost*, 29 sierpnia 2022. <https://www.wprost.pl/blogi/ryszard-czarnecki/10834972/reforma-i-rozszerzenie-onz-czas-na-diskusje.html>. [dostęp: 16.05.2023].

⁴ „ONZ: W. Zełenski za reformą Rady Bezpieczeństwa ONZ” *Radio Maryja*, 24 września 2020. <https://www.radiomaryja.pl/informacje/onz-w-zelenski-za-reforma-rady-bezpieczenstwa-onz/>. [dostęp: 16.05.2023]; Ostatnio także: „Prezydent Wołodymyr Zełenski w Radzie Bezpieczeństwa zaproponował szereg reform ONZ-etu”, *TVN24 / Świat*, 20 września 2023. <https://tvn24.pl/swiat/wolodymyr-zelenski-zaproponowal-reformy-w-onz-lista-propozycji-7353613> [dostęp 1.10.2023].

⁵ „»Kolonizacja ideologiczna«. Watykan: Konieczne jest szersze spojrzenie” *Do Rzeczy*, 8 maja 2022. <https://dorzeczy.pl/religia/298165/reforma-onz-watykan-konieczne-jest-szersze-spojrzzenie.html>. [dostęp: 16.05.2023].

⁶ „Abp. Gallagher: konieczna jest pilna reforma Rady Bezpieczeństwa ONZ” *Vatican News*, 21 lipca 2022. <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2022-07/abp-gallagher-konieczna-jest-pilna-reforma-rady-bezpieczenstwa.html>. [dostęp: 16.05.2023].

⁷ Strona internetowa UNIC Warsaw. <https://www.unic.un.org.pl/oionz/prawo-weta-w-onz/3483>. [dostęp: 16.05.2023].

Organizacji Narodów Zjednoczonych^[8]. Globalna sytuacja uzmysławia nam, że nieomal regularne kryzysy oraz przełomy na arenie międzynarodowej tylko potwierdzają, że ONZ wymaga zmian ewidentnie nie spełniając pokładanych w niej nadziei. Coraz częściej w kontekście ostatnich wydarzeń pojawiają się głosy podważające znaczenie i samo istnienie Organizacji Narodów Zjednoczonych^[9]. Jeszcze przed rosyjską inwazją na Ukrainę, na konieczność reform w organizacji wskazywał również były zastępca sekretarza generalnego Mark Malloch-Brown^[10].

Reformy podejmowane wyłącznie na tle słabości, wad i kryzysów bywają skuteczne, a nawet spektakularne, ale sam proces jest wówczas żmudny i demotywuujący. Wydaje się, że istotnym i pożądanym składnikiem reformy ONZ powinny być kwestie nowe, stanowiące awangardowe rozwiązanie konstruktywne. Naszym zdaniem takim zagadnieniem może i powinno być upodmiotowienie regionów w relacjach z ONZ, odpowiednio wykorzystujące wzorce regionalne, zwłaszcza z Unii Europejskiej^[11]. W pierwszej kolejności postanowiliśmy zweryfikować punkt wyjścia na poziomie Polski, poprzez ogląd podejścia polskich regionów do SDGs.

2 | Polskie regiony wobec SDGs /ONZ – założenia i perspektywy

W kontekście krajowej dyskusji nad działaniami podejmowanymi w ramach ONZ, 23 marca 2023 r. Ministerstwo Rozwoju i Technologii opublikowało

⁸ Przypis: Zob.: Sz. Zaręba, *Reforma ONZ według planu António Guterresa – stan i perspektywy*, *Biuletyn PISM* nr 237 (2169), 23 listopada 2020.

⁹ Marcin Bużański, „Wojna w Ukrainie. Czy ONZ jest jeszcze do czegoś potrzebna?” *Polityka*, 22 marca 2022. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2159159,1,wojna-w-ukrainie-czy-onz-jest-jeszcze-do-czego-potrzebna.read>; Marcin Kozłowski, „Ukraińcy oburzeni raportem ONZ na temat traktowania jeńców. »Zrzucanie odpowiedzialności na ofiarę«” *Gazeta.pl*, 25 marca 2023. <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,29596748,ukraincy-oburzeni-raportem-onz-na-temat-traktowania-jencow.html>. [dostęp: 18.05.2023].

¹⁰ Mark Malloch-Brown, „Komu jeszcze potrzebna jest ONZ?” *Krytyka Polityczna*, 27 listopada 2020. <https://krytykapolityczna.pl/swiat/powolna-smierc-czy-nowy-kierunek-dla-onz/>. [dostęp: 18.05.2023].

¹¹ Na temat upodmiotowienia regionów zwłaszcza: M. Perkowski, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce* (Białystok: Temida 2, 2013).

projekt raportu dotyczącego realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju z Polsce^[12]. Przygotowywany raport jest kluczowym elementem mierzącym do krajowego przeglądu VNR, który służy prezentacji podczas ministerialnej sesji Forum Politycznego Wysokiego Szczebla na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju w lipcu 2023 r. Sposobność przyniosła okazję do zweryfikowania, czy omawiany projekt raportu trafnie odzwierciedla potrzeby, rozterki i nadzieje regionów na tle SDGs. Trzeba również pamiętać, że rządowe stanowisko powinno być twardo osadzone w realiach regionów i równocześnie dążyć do mobilizacji rozwojowej polskich regionów z uwzględnieniem oraz w oparciu o funkcjonujące SDGs.

Cieszy fakt, że do wyżej opisanej dyskusji i przedsięwzięcia zostają zaangażowane polskie samorządy, w tym wypadku regiony. Autorzy we wcześniej przywoływanej publikacji dotyczącej perspektywy regionalnej realizacji SDGs, wskazywali na istniejące braki w kontekście udziału polskich samorządów we wdrażaniu założeń celów przewidzianych przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Skupiając się na potrzebie reformy ONZ należy jednak z całą stanowczością założyć postulatywnie zmianę podejścia samej Organizacji Narodów Zjednoczonych. Organizacja powinna podchodzić kooperatywnie do realizacji swoich zadań. Póki co ONZ skupia się przede wszystkim na państwach i tym samym buduje relacje zewnętrzne na poziomie krajowym. Warto byłoby tu skorzystać z wzorców funkcjonujących w Unii Europejskiej i wytworzyć również relacje kooperatywne organizacji z regionami. Takie podejście do kwestii współpracy byłoby właściwe z kilku powodów. Przede wszystkim, jak wskazuje praktyka unijna, są to wzorce skuteczne. Współpraca UE z partnerami na poziomie regionalnym (często na tle interwencji funduszy unijnych) sprawia, że działalność podejmowana przez nią jest bardziej efektywna. Z kolei pomoc rozwojowa udzielana przez Organizację Narodów Zjednoczonych i kierowana do poszczególnych państw jest w pewnym sensie uogólniana. Zakłada się tam, że całe państwo potrzebuje pomocy. Równocześnie może dojść do sytuacji, w której ostatecznie, chociażby ze względów np. politycznych, trafia ona do regionów, które takiej pomocy w ogóle nie potrzebują (ale jako bogate – dominują w polityce wewnętrznej rozwijającego się państwa), a nie dociera do regionów jej potrzebujących (a zdominowanych przez regiony bogate, skutecznie absorbujące pomoc trafiającą do państwa).

¹² Projekt raportu „Realizacja celów zrównoważonego rozwoju w Polsce. Raport 2023”. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/monitoring-realizacji-agendy-2030>. [dostęp: 16.04.2023].

Jednocześnie w państwach zamożnych/rozwinętych także występują regiony zamożne i dobrze prosperujące, ale obok nich także odstające ekonomicznie i rozwojowo od zasadniczej części państwa. Rozpatrywanie pomocy tylko i wyłącznie przez pryzmat całości państwa sprawia, że również takie regiony nie są w ogóle brane pod uwagę jako beneficjenci programów i narzędzi pomocowych Organizacji Narodów Zjednoczonych, choć jej udzielenie z pewnością mogłoby się okazać celowe i efektywne z punktu widzenia SDGs.

W Polsce na uwagę zasługują przede wszystkim wschodnie regiony, które w związku z rosyjską agresją na Ukrainę, a także wymuszoną migracją z Białorusi, zatraciły możliwość współpracy transgranicznej z sąsiadującymi państwami i regionami. Doprowadziło to do zauważalnego spadku tempa ich rozwoju. Pojawiają się próby swoistego przekierowania zagranicznej aktywności poszkodowanych regionów (choćaby województwa warmińsko-mazurskiego, położonego w bezpośrednim sąsiedztwie obwodu królewieckiego czy podlaskiego sąsiadującego z Białorusią) w stronę stosunkowo odległej (od nich) Ukrainy, ale nie daje to efektów ponadnarodowej kooperacji, która funkcjonowała przed lutym 2022 roku.

W kontekście Celów Zrównoważonego Rozwoju i ich regionalnego wymiaru, akces polskich regionów do ich realnego wdrażania i korzyści odczuwalne z tego tytułu byłyby dla nich szansą rozwojową, a dla ONZ sposobnością do oddolnego zwrócenia uwagi na zalety programów o pogłębionej operacyjności, jak ma to miejsce w przypadku Unii Europejskiej. Z jednej bowiem strony tworzone są programy operacyjne uwzględniające wymogi stawiane regionom przez unijne instytucje. Z drugiej jednak strony, w ramach tych programów polskie regiony zyskują możliwość aplikowania o finansowe wsparcie, które przeznaczone jest na implementowanie owych unijnych założeń rozwojowych. Z pewnością preeliminowanie przez ONZ środków finansowych na realizację SDGs pozwoliłoby na dążenie do czegoś więcej niż tylko blankietowe uwzględnianie konkretnych SDGs w poszczególnych programach, strategiach i programach polskich regionów. Oczywiście ewentualne kierunkowanie wskazanego wsparcia, powinno odbywać się właśnie w oparciu o wymiar regionalny – potencjał, rozwój i zamożność poszczególnych województw.

W ramach uwzględnienia również polskich regionów w dobrowolnym przeglądzie realizacji Agendy 2030 VNR, województwa zostały poproszone przez MRiT o ich regionalne spojrzenie w kontekście podejmowanych działań na rzecz realizacji SDGs. W tym celu swoje uwagi uwzględniły w przygotowanej do tego fiszce, a przekazane w ten sposób informacje

zostały uwzględnione odpowiednio w projekcie raportu MRiT. Mając na względzie te uwarunkowania postanowiliśmy zweryfikować świadomość przedmiotową regionów i ich podejście do perspektywy włączenia się w mechanizm kooperacji rozwojowej ONZ.

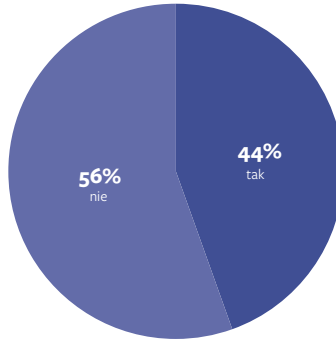
3 | Polskie regiony wobec SDGs/ONZ w świetle badań empirycznych

Celem badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszego opracowania jest ustalenie stanowiska polskich regionów w kontekście realizacji SDGs, ale również ich zrozumienia oraz identyfikacji problemów i pojawiających się wyzwań związanych z implementowaniem Celów Zrównoważonego Rozwoju. Wyniki uzyskane w ramach przedmiotowej analizy miały też umożliwić zbadanie skali zaangażowania województw we współpracę z MRiT w przygotowanie fiszki związanej z VNR, a także sprawdzenie aktywności w kontekście realizacji SDGs. W ramach badania regionom udostępniono elektroniczną ankietę na platformie Google Forms. Ponadto, część respondentów wypełniony formularz odesłała drogą mailową. W ramach wskazanej анкеты respondenci zostali jednocześnie poproszeni o udostępnienie wypełnionej fiszki przesłanej do MRiT w ramach VNR.

W badaniu wzięło udział 9 spośród 16 polskich województw, co stanowi około 56% wszystkich uprawnionych. W pierwszej kolejności autorzy анкеты spytali o udział województw w dobrowolnym przeglądzie realizacji Agendy 2030 VNR w 2018 roku (pierwszy przegląd), a także o uczestnictwo w VNR 2030 za lata 2018–2022 poprzez wypełnienie już wcześniej wspomnianej fiszki. W pierwszym przeglądzie udział wzięło 44% badanych (wykres 1), z kolei w drugim, który miał miejsce na początku obecnego roku, uczestniczyło już 100% respondentów (wykres 2). Jednoznacznie potwierdza to próbę włączenia polskich regionów w realizację SDGs. Zgodnie z projektem raportu MRiT, którego przedmiotem jest realizacja w Polsce Celów Zrównoważonego Rozwoju, w przeglądzie wzięło udział 12 regionów^[13].

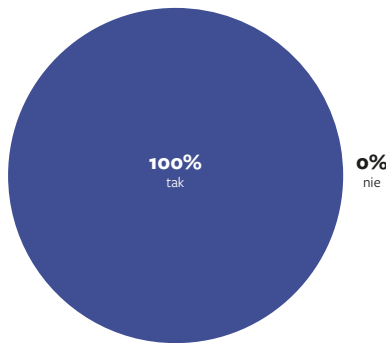
¹³ Województwa: lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie.

Wykres 1. Odpowiedzi respondentów na pytanie dotyczące udziału regionu w badaniu VNR w 2018 roku

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Wykres 2. Odpowiedzi respondentów na pytanie dotyczące udziału regionu w badaniu VNR w 2023 r., za l. 2018–2022

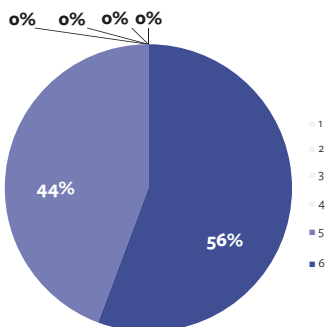

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

W kolejnej części badania ankietowani zostali poproszeni o ocenę przejrzystości, znaczenia, przyszłości i problematyczności Celów Zrównoważonego Rozwoju. Swojej oceny dokonywali w skali 1–6 (gdzie 6 oznacza „w pełni zrozumiałe”). Wszyscy respondenci wskazali, że SDGs są zupełnie/całkowicie zrozumiałe. Aż 56% województw oceniło ich zrozumiałość na 5, z kolei 44% na 6 (wykres 3). Zgodnie z przywołanym wcześniej projektem raportu, jego autorzy wskazywali na znaczenie zrozumienie koncepcji zrównoważonego rozwoju, a także zwiększenie świadomości w przedmiocie SDGs i ich założeń. Ma to być możliwe m.in. dzięki zaangażowaniu

w przygotowanie tego dokumentu różnych środowisk, w tym również przedstawicieli polskich regionów^[14].

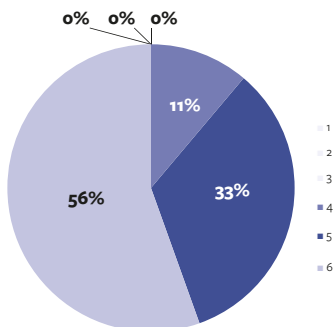
Wykres 3. Ocena respondentów zrozumienia SDGs w skali 1–6

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Ponad połowa badanych regionów (56%) wskazała, iż SDGs w skali ich regionu są bardzo ważne. Następnie 33% respondentów zaznaczyło, że są one ważne. Z kolei 11% przyznało, że dla ich regionu są one istotne.

Wykres 4. Ocena respondentów ważności SDGs w skali regionów (skala 1–6)

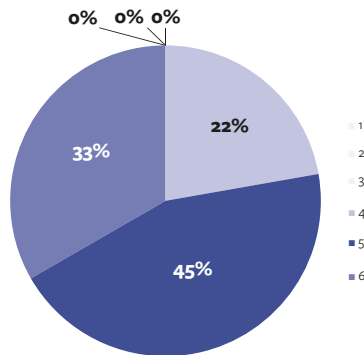
ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Respondenci zostali dalej pytani o to, czy SDGs są w ich ocenie perspektywiczne. Wszyscy badani zaznaczyli, iż ich zdaniem Cele Zrównoważonego

¹⁴ Projekt raportu „Realizacja celów zrównoważonego rozwoju w Polsce. Raport 2023”, 16-17. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/monitoring-realizacji-agendy-2030>. [dostęp: 25.04.2023].

Rozwoju są przyszłościowe oraz rozwojowe. Równocześnie jest to tożsame z przygotowywanym raportem, w którym wskazuje się, że Agenda 2030 daje możliwość rozwoju na rzecz budowania zrównoważonej przyszłości^[15].

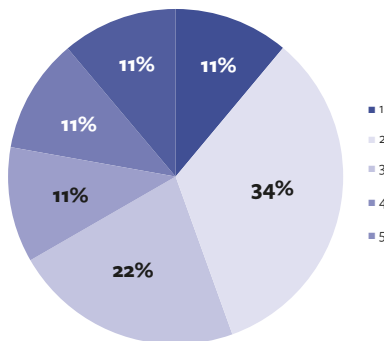
Wykres 5. Ocena respondentów perspektywiczności SDGs w skali 1–6

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

Uczestnicy badania pytani o problematyczność SDGs na ogół wskazywali, iż nie są one trudne i kłopotliwe. Jako całkowicie nieproblematyczne bądź nieproblematyczne SDGs wskazywało 66%. Jedynie 11% respondentów wskazywało SDGs jako bardzo problematyczne.

Wykres 6. Ocena respondentów problematyczności SDGs w skali 1–6

ŹRÓDŁO: Opracowanie własne

¹⁵ Projekt raportu „Realizacja celów zrównoważonego rozwoju w Polsce. Raport 2023”, 19, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/monitoring-realizacji-agendy-2030>. [dostęp: 25.04.2023].

Polskie regiony uczestniczące w badaniu zostały również poproszone o wskazanie ewentualnych problemów związanych z SDGs. Respondenci zaznaczali, że część celów znajduje się poza kompetencjami samorządów. Mieli na myśli m.in. SDG 5 Równość płci, SDG 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje, a także SDG 17 Partnerstwa na rzecz celów. Ponadto wskazywano, że część Celów Zrównoważonego Rozwoju pozostaje nawet poza sferą oddziaływania samorządu. Uczestnicy mieli na myśli SDG 14 Życie pod wodą. W ocenie województw problemem jest również kwestia globalnego ujęcia części SDGs. SDG 1 dotyczący końca ubóstwa, a także SDG 2 związany z walką z głodem zdaniem badanych dotyczy szerszego wymiaru działań, a wskazane w nich problemy leżą w skali i ewentualnych możliwościach oddziaływania. Badani wskazywali również na istniejące luki informacyjne oraz metodyczne. W celu ich zwalczania należałoby podjąć współpracę pomiędzy środowiskiem naukowym, statystykami i samorządami, w tym zwłaszcza polskimi województwami. Kolejnym wskazywanym problemem było niewystarczające zintegrowanie działań podejmowanych w celu wdrażania polityki rozwoju z wyzwaniem i celami o globalnym charakterze. Respondenci jako przykład tego wskazywali zróżnicowany poziom uwzględniania Celów Zrównoważonego Rozwoju w sektorowych dokumentach strategicznych. Ponadto zaznaczano, iż wiele do życzenia pozostawia poziom dostępności do usług zdrowotnych i społecznych, a także brak wystarczającej świadomości związanej z istotą i znaczeniem działań podejmowanych w celu poprawy jakości środowiska naturalnego. Ankietowani przyznali także, że co prawda SDGs są zbieżne z ich strategicznymi dokumentami, jednak na uwagę zasługuje fakt, iż charakteryzują się one wysokim poziomem ogólności, co wymaga ich interpretacji z uwzględnieniem regionalnych uwarunkowań. W odniesieniu do wcześniej opisywanej fiszki, badanych sprawiło trudność przypisanie istniejących dokumentów do SDGs. Dokumenty te, zdaniem polskich regionów, realizują szereg celów. Z kolei w kontekście wyżej wymienionej fiszki w ocenie respondentów istniało ograniczenie w przypisywaniu poszczególnych celów. Województwa wskazywały również na fakt, że sama idea Agendy 2030, i co za tym idzie również SDGs, jest wciąż słabo rozpropagowana. Nie wszyscy mają potrzebę realizacji tych celów. Polskie regiony podniosły również brak odpowiednich instrumentów wsparcia w realizacji SDGs, w tym instrumentów finansowych, które pozytywnie wpłynęłyby na sprawność implementacji i wdrażania Celów Zrównoważonego Rozwoju. Ponadto, istotną staje się również potrzeba podnoszenia świadomości, w tym świadomości beneficjentów, w zakresie zrównoważonego rozwoju. Badani podnosili również kwestię

jednakowej interpretacji zakresu, a także opisu SDGs przez polskie regiony. Wskazano na ryzyko różnego przyporządkowania działań i inicjatyw podejmowanych przez poszczególne województwa w kontekście konkretnych Celów Zrównoważonego Rozwoju. Różne rozumienie zakresu, opisu celów może prowadzić do zgoła innego zrozumienia i co za tym idzie, nieporozumień w zakresie założeń poszczególnych SDGs.

W kolejnej części badania polskie regiony będące adresatami ankiety, zostały poproszone o odniesienie się do tez postawionych przez autorów niniejszej pracy. Aż 78% z nich potwierdziło, że system realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju niejako zatrzymujący się na poziomie krajowym, bez uwzględnienia regionów, nie jest wystarczająco efektywny. Jedynie 11% nie zgodziło się ze stawianą tezą.

Zdecydowana większość badanych (89%) wskazała, że reprezentowany przez nich region w opracowaniu i realizacji dokumentów strategicznych stara się odnosić do Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Co ciekawe – niespełna połowa badanych (około 44%) podziela opinię, iż włączenie regionów w proces realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju jest dla nich szansą na stopniowe zbudowanie sobie alternatywy rozwojowej obok wsparcia Unii Europejskiej. Około 22% jest przeciwnego zdania. Pozostali badani (33%) nie mieli zdania w tym przedmiocie.

Równocześnie polskie regiony deklarują gotowość do podejmowania działań w obszarze SDGs. 67% polskich regionów przyznaje, że ich region jest gotowy na poważną aktywność w obszarze związanym z realizacją i monitoringiem Celów Zrównoważonego Rozwoju. 33% badanych nie miało w tym temacie zdania.

Wszyscy badani zgodzili się z tym, że zaangażowanie regionów w realizację i monitoring SDGs jest szansą na zwrócenie uwagi ONZ na konkretne problemy i, co za tym idzie, postępujące wsparcie finansowe na zwalczanie istniejących deficytów, także w państwa rozwiniętych (na rzecz ich regionów słabiej rozwiniętych).

Zdecydowana większość badanych (78%) podzieliło opinię, że niedostateczna i niesatysfakcjonująca realizacja SDGs na poziomie państwowym, ale również regionalnym, spowodowana jest dotychczasowym brakiem wyraźnie dostępnego (na określonych warunkach) wsparcia finansowego, które motywowałoby beneficjentów i wspierało ten proces. Około 22% respondentów nie zajęło stanowiska w tym przedmiocie.

Autorzy dali również badanym polskim regionom możliwość wyrażenia poglądu, wskazania spostrzeżeń, uwag odnośnie SDGs, które wykraczają poza kwestie wyrażone sugerowanymi odpowiedziami na wyżej opisywane

pytania. Województwa wskazywały w tym miejscu na potrzebę szerszego i głębszego zaakcentowania SDGs w dokumentach krajowych, a także stałej aktywności władz krajowych w ramach działań podejmowanych na rzecz Agendy 2030. Badane regiony wskazały, że brakuje stałej i wydajnej aktywności władz krajowych na rzecz realizowania Agendy 2030. Ich wzmożone działania, zdaniem regionów, są widoczne jedynie przy okazji realizowanych przeglądów. Ponadto, wskazywano na konieczność wypracowania, wspólnie z rządem, sposobów skutkujących zwiększeniem skuteczności działań podejmowanych na rzecz Agendy 2030. Jako przykłady wymieniono linię demarkacyjną działań, a także instrumenty finansowe. Uczestnicy badania podkreślili także, że pomimo włączenia do przeglądu realizacji celów polskich regionów to finalnie poziom regionalny został przedstawiony tam w sposób wybiórczy i spłycony. W niektórych przypadkach brakuje również podkreślenia zaangażowania regionów. Jako rozwiązanie tego problemu badani proponują podjęcie szerszego dialogu przy tworzeniu oraz przeglądzie, a także monitoringu Celów Zrównoważonego Rozwoju.

4 | Wnioski

Jeśli Organizacja Narodów Zjednoczonych chce ambitnie i kompleksowo realizować SDGs, to warto w ramach ich implementacji rozwijać podejście regionalne. Dobrym rozwiązaniem byłyby implementacja pilotażowych działań w państwach rozwiniętych, w których funkcjonują także regiony niezbyt zamożne (co potwierdza choćby statystyka Unii Europejskiej). Polskie regiony, położone przy wschodniej i północnej granicy lądowej, a zarazem w bezpośrednim sąsiedztwie największych obecnie wschodnio- i środkowoeuropejskich kryzysów: migracyjnego oraz wojennego, poprzez brak współpracy transgranicznej z sąsiednimi regionami i ograniczenie kontaktów z państwami sąsiadującymi z Polską na wschodzie, tracą możliwości i perspektywy satysfakcjonującego rozwoju w oparciu o szanse, jakie daje im położenie przy granicy zewnętrznej Unii Europejskiej.

Polskie regiony bez przekonania postrzegają szanse, jakie daje realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju. Co prawda potwierdzają nominalne znaczenie SDGs, ale deklaracjom płynącym z przeprowadzonego badania nie towarzyszy chociażby uwzględnianie celów Agendy 2030 we wszystkich wojewódzkich dokumentach strategicznych. Ponadto brak odzewu części

regionów względem tu ewaluowanych badań oraz w przeglądzie VNR może świadczyć o tym, że nie traktują one zbyt poważnie możliwości rozwoju, jakie dawałoby wdrażanie SDGs, zgodnie z zamysłem Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wyzwaniem – zarówno dla ONZ, jak i dla państw – jest uzmysłowienie ich regionom i tamtejszym samorządom perspektywicznego znaczenia SDGs wraz z modelowaniem oddolnego podejścia w tym względzie i współdziałania państw w całym procesie.

Polskie Ministerstwo Rozwoju i Technologii uwzględniło odpowiedzi otrzymane od regionów w ramach przeglądu VNR w projekcie raportu dotyczącego realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce^[16]. Ostateczna wersja dokumentu stanowi podstawę prezentacji podczas sesji ministerialnej Forum Politycznego Wysokiego Szczebla na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (w lipcu 2023 r.) – kolejnej znakomitej okazji, aby na arenie międzynarodowej poruszać potrzebę większego zaangażowania regionów w implementację, realizację, ale również odpowiedzialność za Cele Zrównoważonego Rozwoju. Będą oczywiście kolejne, ale zwłoka nie służy rozwojowi.

W kontekście większego zaangażowania regionów w realizację SDGs warto wsłuchać się w ich głos i w procesie raportowania, poza kwestiami dotyczącymi wprost implementacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, pochylić się nad uwagami i wyzwaniem, na które w badaniu ankietowym w ramach VNR mogło zwyczajnie zabraknąć miejsca. W badaniu autorów regiony wskazują przede wszystkim na potrzebę zapewnienia finansowania realizacji SDGs. Ponadto, województwa doceniają fakt, że zostały zaangażowane w przygotowywanie wyżej wymienionego dokumentu, jednak równocześnie oczekują, że aktywność władz na krajowym poziomie w kontekście implementacji SDGs będzie również widoczna poza momentem realizowania przedmiotowego przeglądu. Krajowi decydenci tym bardziej powinni brać pod uwagę stanowisko regionów, gdyż w badaniu przeprowadzonym przez autorów wskazały one, że zauważają znaczenie oraz perspektywiczność SDGs, równocześnie chcąc uczestniczyć w ich wdrażaniu. Władze na szczeblu krajowym powinny wykorzystać tę ofertę współpracy, która znacznie wykracza poza kooperację w trakcie przygotowywania raportu. Jest to o tyle istotne, że (według polskich regionów) wdrażanie

¹⁶ Wersja robocza ujęta w korespondencji MRiT do regionów – w posiadaniu autorów. Por. projekt raportu „Realizacja celów zrównoważonego rozwoju w Polsce. Raport 2023”. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/monitoring-realizacji-agendy-2030>. [dostęp: 16.04.2023].

części SDGs wymaga współpracy z władzami krajowymi, w związku z tym, że ich realizacja wykracza poza kompetencje samorządów (w tym także województw).

Badane przez autorów regiony jednomyślnie zgodziły się, że ich zaangażowanie w realizację SDGs jest szansą zwrócenia uwagi Organizacji Narodów Zjednoczonych na konkretne problemy, które są wyzwaniem dla polskich województw, co mogłoby ewentualnie wpływać na udzielane na ten cel finansowego wsparcia. Koresponduje to z wcześniejszymi ustaleniami autorów, że poza współpracą ONZ z państwami istnieje również potrzeba stworzenia jej relacji z regionami, w tym oczywiście z polskimi województwami. Rozważanie, a w następstwie kreowanie właściwych ram prawnych, stanowić będzie postęp w prawie międzynarodowym i w krajowym prawie stosunków międzynarodowych.

Bibliografia

- „Abp. Gallagher: konieczna jest pilna reforma Rady Bezpieczeństwa ONZ” *Vatican News*, 21 lipca 2022. <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2022-07/abp-gallagher-konieczna-jest-pilna-reforma-rady-bezpieczenstwa.html>.
- Bużański Marcin, „Wojna w Ukrainie. Czy ONZ jest jeszcze do czegoś potrzebna?” *Polityka*, 22 marca 2022. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2159159,1,wojna-w-ukrainie-czy-onz-jest-jeszcze-do-czegos-potrzebna.read>.
- Czarnecki Ryszard, „Reforma (i rozszerzenie?) ONZ? Czas na dyskusję!” *Wprost*, 29 sierpnia 2022. <https://www.wprost.pl/blogi/ryszard-czarnecki/10834972/reforma-i-rozszerzenie-onz-czas-na-dyskusje.html>.
- „»Kolonizacja ideologiczna«. Watykan: Konieczne jest szersze spojrzenie” *Do Rzeczy*, 8 maja 2022. <https://dorzeczy.pl/religia/298165/reforma-onz-watykan-konieczne-jest-szersze-spojrzenie.html>.
- Kozłowski Marcin, „Ukraińcy oburzeni raportem ONZ na temat traktowania jeńców. »Zrzucanie odpowiedzialności na ofiarę«” *Gazeta.pl*, 25 marca 2023. <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,29596748,ukraincy-oburzeni-raportem-onz-na-temat-traktowania-jencow.html>.
- Malloch-Brown Mark, „Komu jeszcze potrzebna jest ONZ?” *Krytyka Polityczna*, 27 listopada 2020. <https://krytykapolityczna.pl/swiat/powolna-smierc-czy-nowy-kierunek-dla-onz/>.

- „ONZ: W. Zełenski za reformą Rady Bezpieczeństwa ONZ” *Radio Maryja*, 24 września 2020. <https://www.radiomaryja.pl/informacje/onz-w-zelenski-za-reforma-rady-bezpieczenstwa-onz/>.
- Perkowski Maciej, *Międzynarodowa współpraca województw w prawie i praktyce*. Białystok: Temida 2, 2013.
- Perkowski Maciej, Artur Kosicki, Sebastian Chrzanowski, „Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030. Perspektywa regionalna” *Prawo i Więź*, 2023, nr 1 (44): 32–48.
- „Prezydent: Polska konsekwentnie za reformą ONZ”. www.prezydent.pl, 23 września 2014. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-polska-konsekwentnie-za-reforma-onz,16586>.
- „Prezydent Wołodymyr Zełenski w Radzie Bezpieczeństwa zaproponował szereg reform ONZ-etu”, *TVN24 / Świat*, 20 września 2023. <https://tvn24.pl/swiat/wolodymyr-zelenski-zaproponowal-reformy-w-onz-lista-propozycji-7353613> [dostęp 1.10.2023].
- Projekt raportu „Realizacja celów zrównoważonego rozwoju w Polsce. Raport 2023”. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/monitoring-realizacji-agendy-2030>.
- Szymon Zaręba, „Reforma ONZ według planu António Guterresa – stan i perspektywy”, *Biuletyn PISM* nr 237 (2169), 23 listopada 2020. UNIC Warsaw. <https://www.unic.un.org.pl/oionz/prawo-weta-w-onz/3483>.

